

Medeniyet ve Edebiyat

Ayhan SAĞMAK*

“Gençlik bilebilse, ihtiyarlık yapabilse!” der bir Rus atasözü. Öyle anlaşılıyor ki mezkûr sözü doğrulayacak karinelere şimdilik mahrumuz. Mahrumuz çünkü gençlerin kahir ekseriyeti ‘abur cubur’ bilgi yığınıyla yüklü. Gel gör ki buna mukabil sanat ve estetikten de bir o kadar uzak.

Söz konusu durumu kestirmek öyle güç olmasa gerek. Bunun için okullardaki edebiyat öğretimini esas alan müfredata bakmak, iddiayı ifşa için kafi gelecek. Türk edebiyatı müfredatında; umudumuzu başka bahara erteleyecek arızalı durumların varlığı, muhabatını tedirgin etmeye yetecek miktarda.

Birkaç yıl öncesine kadar, klasik edebiyatla alay etmek neredeyse modaydı. Alaya alınmak için ise lisede bu yüzden tahsil görmekse yeterli bir nedendi. ‘Failatün’le başlayan istihza yüklü sözler, edebiyat öğretiminin aslında ne olmaması gerektiği hakkında karinelere veriyordu. Bu arada okullarda gereği üzere bir edebiyat öğretiminin var olup olmadığı hakkındaki muamma ise geçerliliğini sürdürüyordu.

Söz konusu muamma bugün de çözülmeyi bekliyor. Aynı, bir zamanlar kış gecelerinde aşık kahvehanelerinin duvarlarından hiç inmeyen muammalar gibi. Bir farkla ki o kahvehanelerdeki muammalar er geç çözüldükçe edebiyat öğretiminin muamması ise duvardan henüz inmiş değil.

Arunun ‘failatün’ kalıbıyla başlayan fakat onun tedavülden kaldırılmasıyla da bitmeyen edebiyat öğretiminin en netameli sorununu öyle anlaşılıyor ki ‘medeniyet perspektifi’ meselesi teşkil ediyor. Hangi medeniyete dahil ettiğimizden ayrı olarak bir de hangi edebiyata gönül verdiğimiz, edebiyat öğretiminin de başlıca meselesi hâline geldi.

“Okullarda edebiyat dersi müfredatının, medeniyet eksenli bir bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi, mezkur sorunların halli için büyük bir önem arz ediyor.” dersek mübalağa yapmış olur muyuz? Kuşkusuz hayır! Tepeden tırnağa içtimai hayatımızın da ihya ve ıslahı için yeni bir medeniyet perspektifine olan ihtiyaç gün gibi ortada.

Temelde böyle bir ihyanın zarureti, okullardaki edebiyat öğretimi için de ıslahı olduğu anlamına gelir. Okuma alışkanlığı okullarda büyük oranda ‘başarı’yı yakalamış görünüyor. Burada ‘başarı’ kelimesine bir kez olsun projektörlerimizi yöneltelim. Ne yazık ki okuma eyleminin söz konusu ‘başarı’ kelimesine harcıâlem edildiğini görmek bizi derinden yaralayacaktır.

Kabul edelim ki genel itibarla aileler nezdindeki geçerli tek akçe; çocuklarının başarılı ve iş gücü sahibi olmaları. Topu salt Millî Eğitim sistemine atmakla rahatlamış olmayacağımız bilinciyle fakat buna rağmen okul eğitim sisteminin ‘başarılı öğrenciler’ yetiştirme jargonuyla ilgisi bulunduğunu -maalesef- kabul etmemiz gerekiyor.

Kitap okumanın, başarılı olmada atlama taşı olduğu yollu kanaat, bizzat öğretmenler tarafından veriliyorsa, durumun vehametini diyecek yok demektir. Okullarda Türk Edebiyatı ve

* Yazar.

Dil ve Anlatım ders kitaplarının ‘analiz, tahlil, değerlendirme, anlama ve yorumlama’ eksenli bir yenilemeyle değişime uğratılması hiç kuşkusuz elzemdir. Ne var ki en başta edebiyat öğretmenlerinin de bu yeni müfredata oryantasyonu hayati bir öneme haiz. Edebiyat öğretmenlerinden mezkur değişime yönelik itirazları ise bir başka sorunu alana taşımaktadır. Aslında edebiyat öğretiminin en başta üniversitelerde yeniden gözden geçirilme zaruretinin de işaret fişeğidir bu.

Okullarda ezberci eğitim sistemine düşmanlık adına, doğaçlama usüllerin yol açacağı hasar ise bir bahs-i diğerdir. Edebiyat öğretiminde de geçerli olduğu su götürmez olan nakli bilginin ihmali, telafisi zor sonuçlar doğurma riskini taşımaktadır. Karine olmadan yapılan her yorum, kabul edelim ki istinattan da mahrum olacaktır. Öğrencilerin ezber yeteneğinin henüz can çekişmediği yaşlarda ezberin ihmale uğratılmasıysa; bilgisiz bir neslin ortaya çıkması için yeterli bir nedendir.

Salt öğrenci merkezli eğitim, edebiyat öğretiminde de arızaları beraberinde taşıyacak. Klasik anlamda öğretmen-öğrenci ilişkisini göz ardı etmeden bu perspektifi güncelleyerek geliştirmeyi hedef edinmekte fayda var. Zira edebiyat öğretimi hasbelkader nakli bilginin öğretmen ve öğrenci marifetiyle aktarılmasıyla vücut bulur. Düşünme ameliyesinin de nakli bilgi olmaksızın gelişmeyeceği ise malum.

Öyle anlaşılıyor ki mevcut edebiyat öğretiminin, gidişattan ricat edeceği de umulmakta. Ders kitaplarında yoruma dair soruların, öğrencide henüz bir heyecan yaratmamış olması ise düşündürücüdür. Nasıl yorum yapılacağı, neyi bilmekle anlaşılan bir durumdur zira.

Roman örtüsü altında piyasada arzıendam eden popüler kitaplar, bilhassa öğrencilerin ellerinden düşürmediği kitaplar. Fantastik, bilim-kurgu, polisiye ve macera konularını işleyen söz konusu romanlar, zaman çalmaktan gayri zihinsel gelişimlerine de darbe vuruyor, öğrencileri muhayyel bir hayatın gavyasına yuvarlıyor.

Fantastik-düşsel kitaplar, verili olanla şekillenmiş ve gençlerin zihinlerini işgale hazır bir ‘Truva atı’ gibi iş görüyor.

Kitap okuma tavsiyelerinin pek işe yaramadığını bilmekle beraber; böyle bir sorunla yüzleşmek için klasik eserlerin, tavsiye edilmesinde kime ne zararı olabilir? Her öğrencinin kütüphanesinde bulunması elzem klasikler arasında Dostoyevski’nin, Tolstoy’un, Balzac’ın isimlerini anmadan geçmek olmazdı. Sezai Karakoç’un, klasikleri, edebiyatın engin dünyasına atılan ilk adım olarak görmesi mübalağa sayılmamalı. Hilmi Yavuz da klasikleri, ‘kitaplıkların şeref konuğu’ olarak nitelendirirken haksız da sayılmaz hani.

Yıllar önce merhum Şerif Aktaş, bir yazısına ‘Ne olacak bu edebiyat öğretiminin hâli’ diye bir başlık koymuştu. Bugün bile aynı noktaya sarfi nazar etmemizi salık veren onca emare var ki! En iyisi “Bir dokun bin ah işit kase-i fağfurdan” misillü felaket tellallığına soyunmamak. Bu bağlamda edebiyat öğretiminin daha iyi olması adına çalıştay ve kongrelerin bir ilk adım olarak atılması yerinde bir karar olacaktır.

Edebiyat öğretiminin salt müfredattan tevellüt sorunları beslemediğini bilmekte yarar var. Mezkur hâl; medeniyet serlevhali bir meseleyi de intaç ediyor zira. Medeniyetsiz edebiyat, esasen edebiyatsız medeniyetten farksız.

Köklerde boy salmaya, dallanıp budaklanmaya can atan medeniyetimizin ricat etmesiyle edebiyatımızın da ricat edeceğini kestirmek zor değil. Edebiyatımız ve medeniyetimiz, birbirinden kopartılsa da en yakın gelecekte kavuşacakları günü sabırsızlıkla beklemektedir.